

האוניברסיטה העברית בירושלים
THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM

ערכה התזונתי של שעורה כמזון גס בשלבי גידול שונים

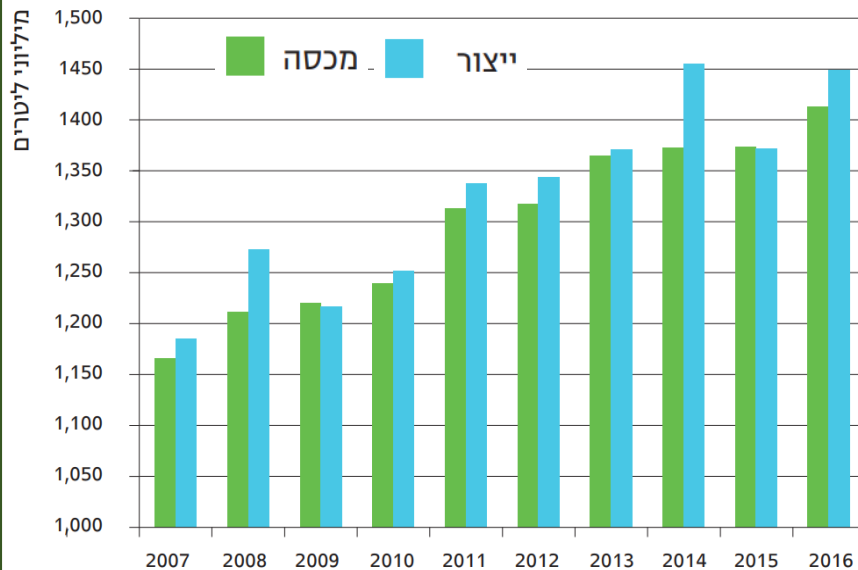
דניאל ביקל*^{1,2,5}, י. שעני², י. גולן², ע. ריצ'קר³,
ר. סולומון⁴, ר. בן-דוד⁵, י. מירון⁵

1- הפקולטה לחקלאות; 2 - שה"מ, משרד החקלאות; 3 - ועדת מגדלים נגב;
4 - מכון תערובת "אמבר"; 5 - מנהל המחקר החקלאי, מכון וולקני

מבוא: הדרישה למספוא גס

- היקף ייצור החלב הארצי הינו במגמת עלייה מתמדת בהתאם לגידול באוכלוסיה ובעקבות כך, גדל גם מספר הפרות בענף הרפת.
- לכן בראייה רב שנתית יש צורך בהגברת הייצור של המזון גס.
- גידולי החורף מהווים כ- 70% מהמספוא הגס הנצרך ברפת החלב
- כ- 228,000 טון ח"י של תחמיצים (בעיקר חיטה)
- בנוסף, כ- 190,000 טון ח"י של חציר

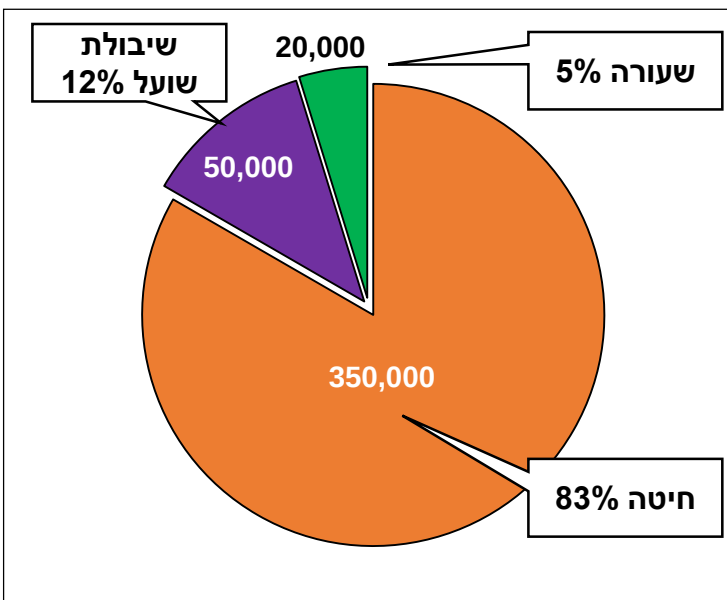
נתונים: שנתון 2016 מועצת החלב

**להזכירכם כי צריכת המזון הגס של רפת החלב
מבוססת על ייצור מקומי בלבד!!**

המצב כיום

- רוב רובו של המספוא החורפי המואבס ברפת מקורו בחיטה

היקף שטחי גידול מספוא חורפי

נתונים: עופר גורן ויואב גולן, שה"מ

- האם חיטה זה המזון גס הטוב ביותר להזנת הפרה?

- (זה מה שקיים ובזה משתמשים)

- הסיבה לשימוש הרב היא מכיוון שכבר "כתבנו את הספר לגידול חיטה.."

- (ניסיון של שנים רבות בגידולה והכרות רחבה בשימוש)

אבל...

- אין זה אומר שמזונות גסים אחרים לא טובים!!

בכל הנוגע לגידול שעורה - יש מחסור בידע בקשר לערכה התזונתי!

מבוא: מבט רב שנתי על גידול השעורה בארץ

קצת היסטוריה -

מתוך עבודת הדוקטורט של ראובן קנת (1960, האוני' העברית):

"השעורה נחשבת לגידול המותאם ביותר לאזורים שחונים או צחיחים, בהם גידולים אחרים אינם עולים יפה"...

"יש להחזיר את השעורה למקומה

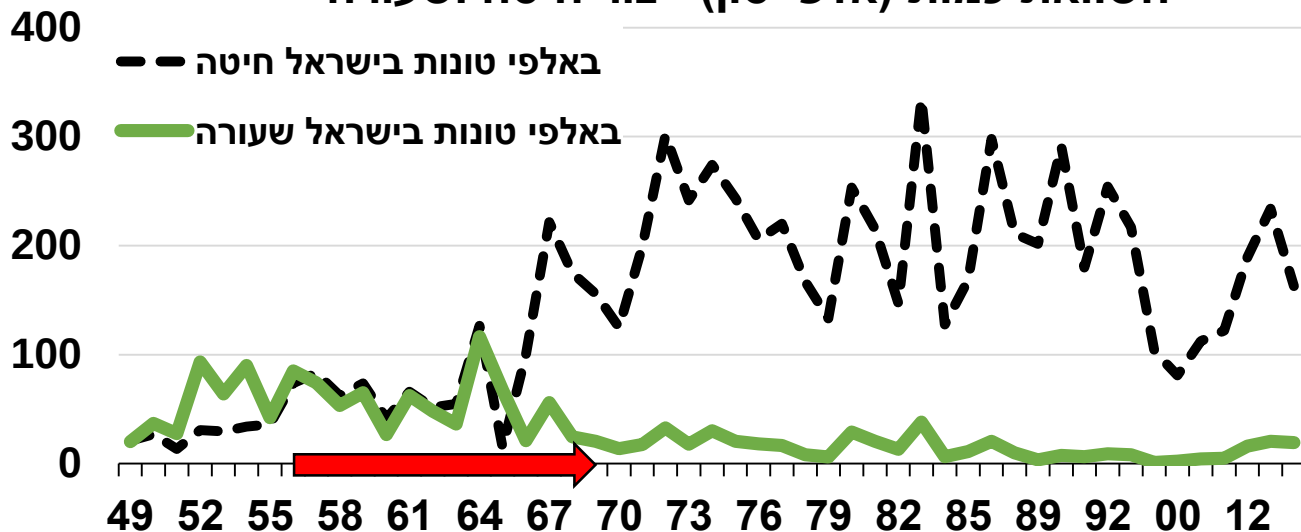
הטבעי, כגידול בעל תנובה גבוהה

לכשגדל בתנאים טובים, וכגידול הבטוח

ביותר באזורים שחונים ומלוחים,

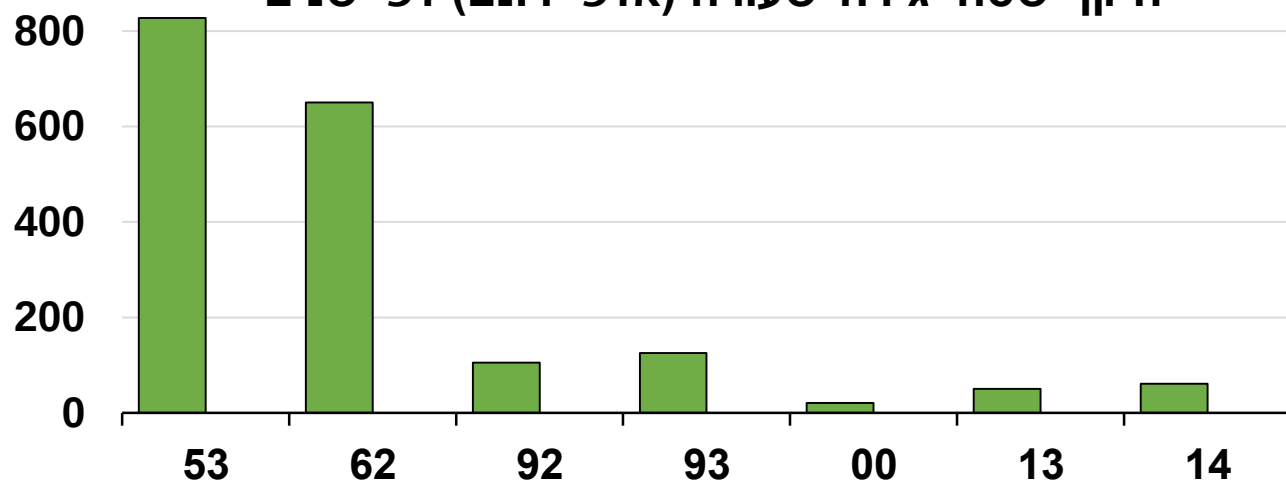
באדמה רדודה או קלה".

השוואת כמות (אלפי טון) ייצור חיטה ושעורה

נתונים: הלמ"ס

היקף שטחי גידול שעורה (אלפי דונם) לפי שנים

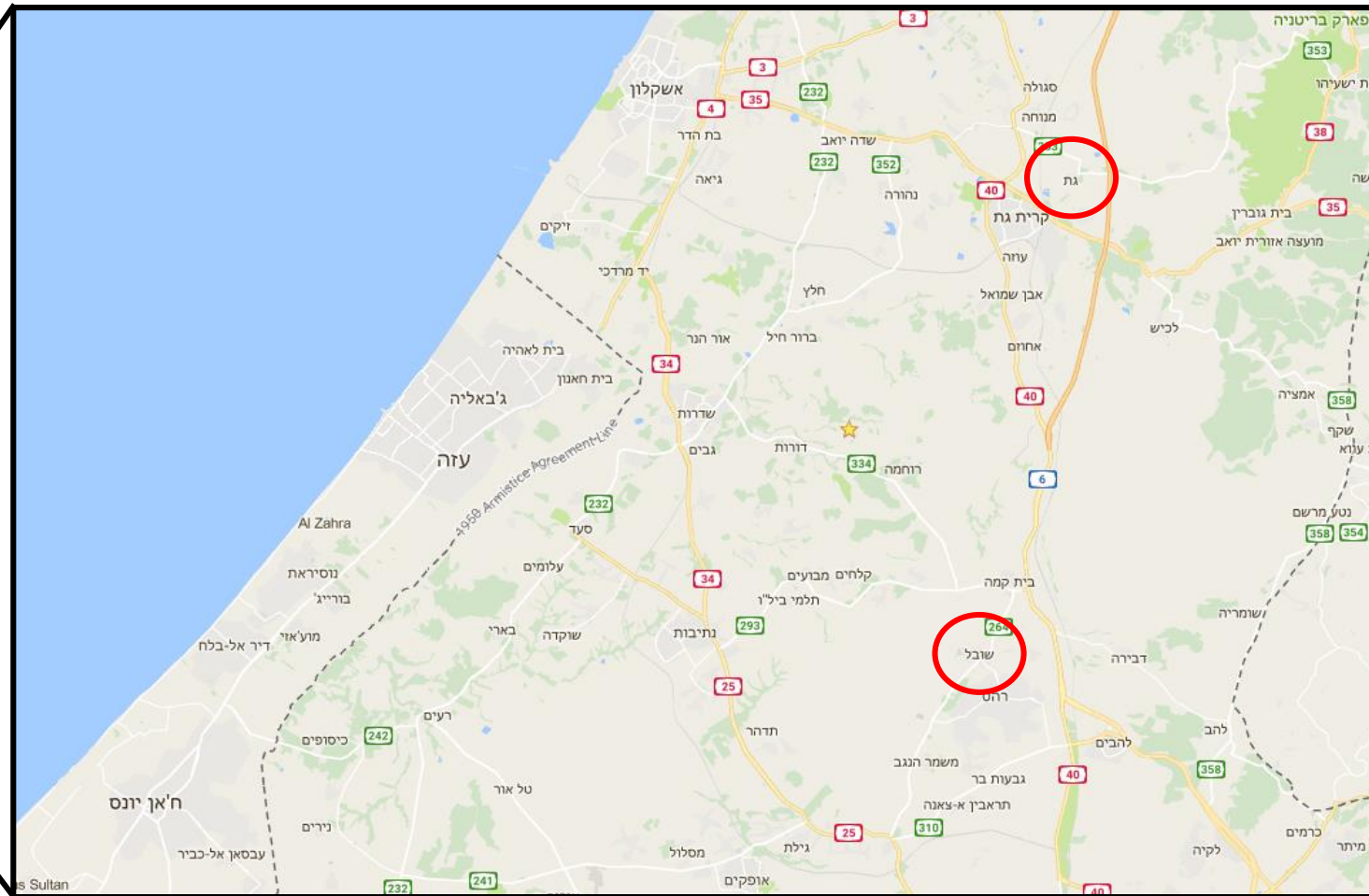
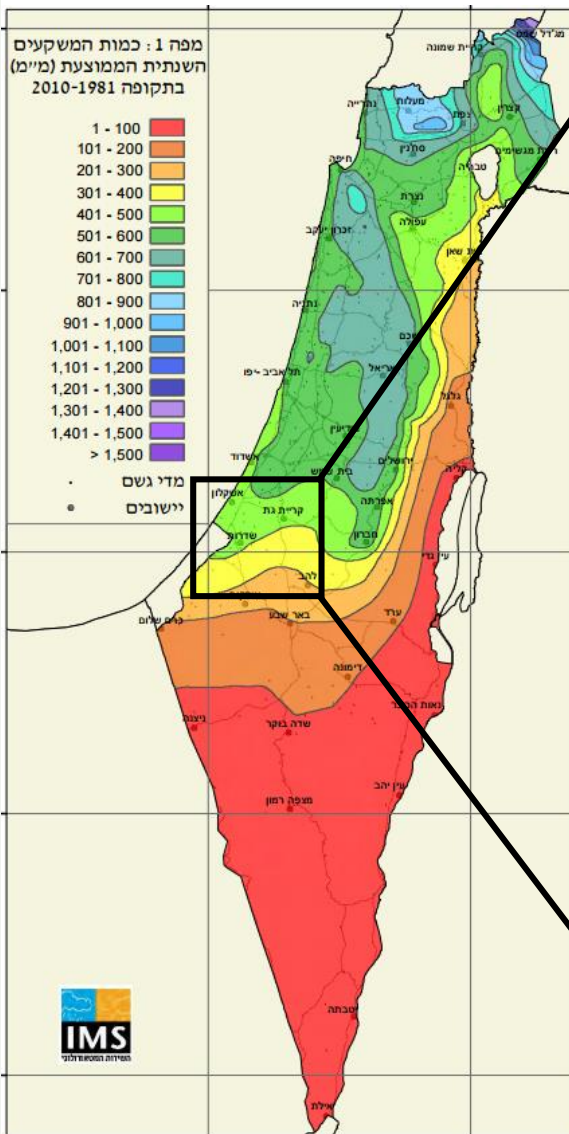
היתרונות של מאפייני השעורה כגידול מספוא

- המחקר שלנו התמקד בגידול השעורה בנגב; אזור המהווה שטח גידול משמעותי בייצור מספוא חורפי לרפת החלב בארץ.
- הנגב מאופיין במיעוט משקעים ושטחי בעל נרחבים; תנאי קרקע ואקלים ההופכים אותו לאזור מתאים לגידול שעורה.
- תחת תנאי יובש, יעילות ניצול המים של השעורה גבוהה ולכן היא עמידה יותר.
- בנוסף, הודות לבכירותה, השעורה בעלת יכולת התמודדות טובה יותר בעת הפסקת גשמים בתחילת העונה ולכן תסבול פחות ממחסור במים.
- מכאן גם היתרון של שילוב שעורה במחזור הגידול.
- גם בהיבט של מחזור הזרעים וגם בהיבט של הגברת היבול בתנאים שחונים.

מטרת העבודה

אפיון ההרכב הכימי, נעכלות דופן התא והחומר היבש של צמח השעורה לאורך הגידול על מנת לקבוע את מועד הקציר המיטבי לתחמיץ ושחת.

מהלך העבודה - אתרי הניסוי

גת:

- ממוצע 400 מ"מ
- בשנה זו ~245
- (60% מהממוצע)

שובל:

- ממוצע 300 מ"מ
- בשנה זו ~220
- (70% מהממוצע)
- גשם ראשון
שבועיים אחרי

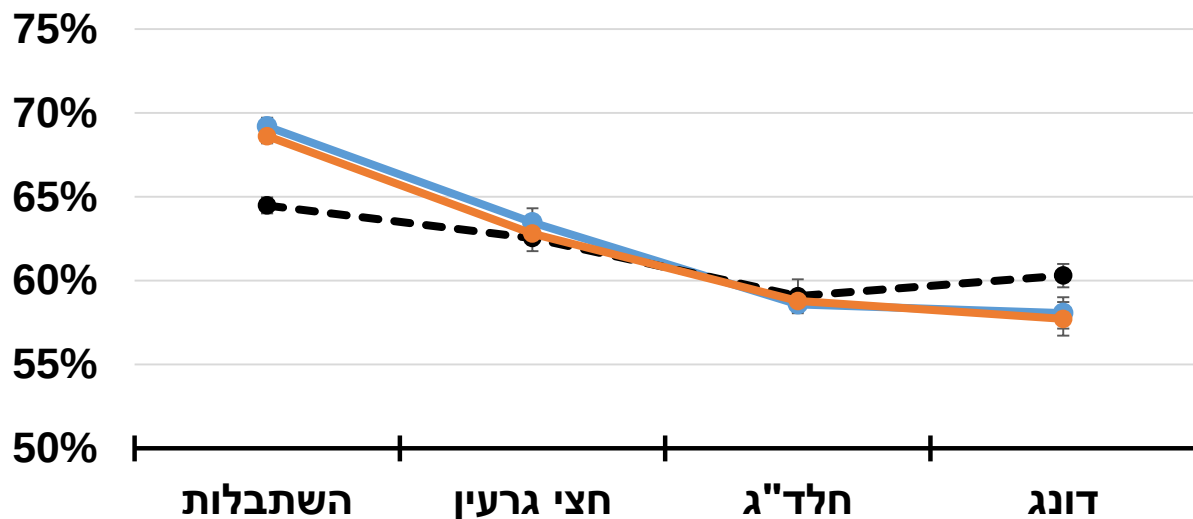
וכך עבדנו...

- בחנו 3 זנים : שני זני שעורה (שגיב – דו טורי ומענית – שש טורי) וזן חיטה (עומר).
- בכל אתר 4 חזרות לכל זן באקראיות (חלקות במבחן זנים, גידול שנה ראשונה במחזור)
- החל משלב ההשתבלות בוצע קציר ידני פעם בשבוע (הקפדה על גובה 15 ס"מ)
- בכל קציר בוצע לכל זן : קביעת שלב פנולוגי, מדידת יבול ח"י וקביעת הח"י במועד הקציר.
- בוצעו בדיקות המעבדה הבאות :
- אנליזות כימיות : ח"י, חלבון, שומן, אפר ו- NDF ורכיביו
- נעכלות חומר יבש + נעכלות NDF בכרס מלאכותית

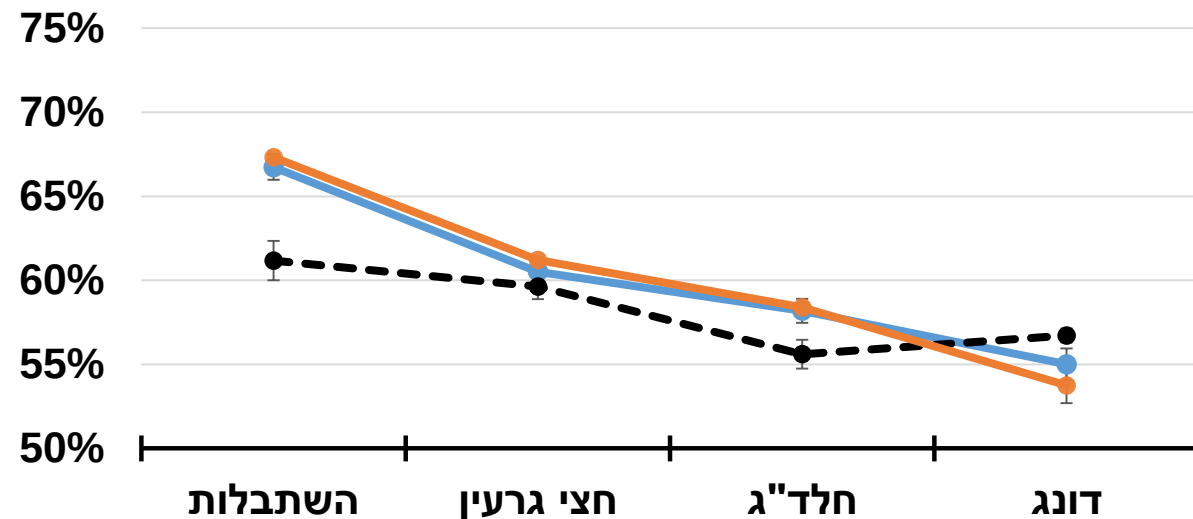

תוצאות – הרקב כימי

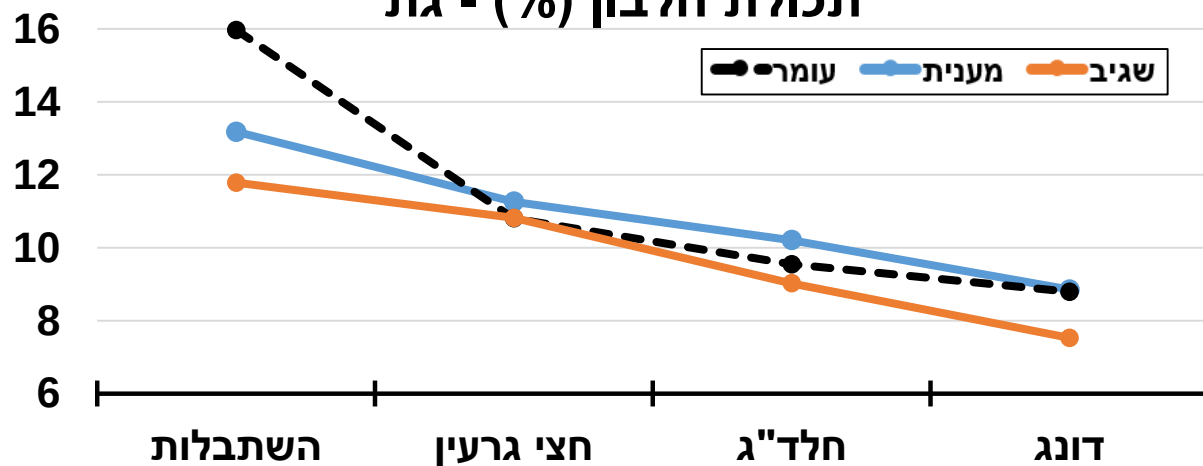
תכולת NDF - גת

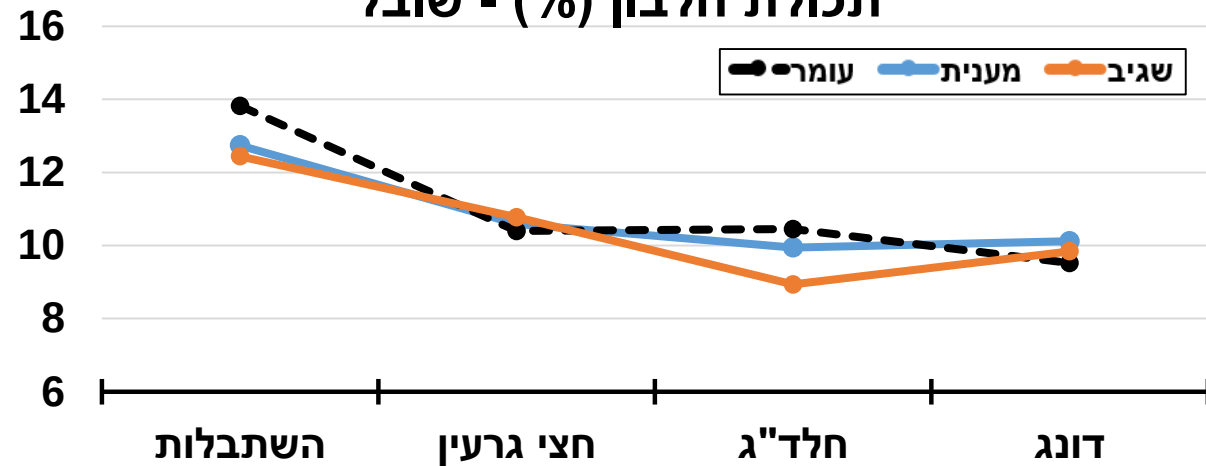
תכולת NDF - שובל

תכולת חלבון (%) - גת

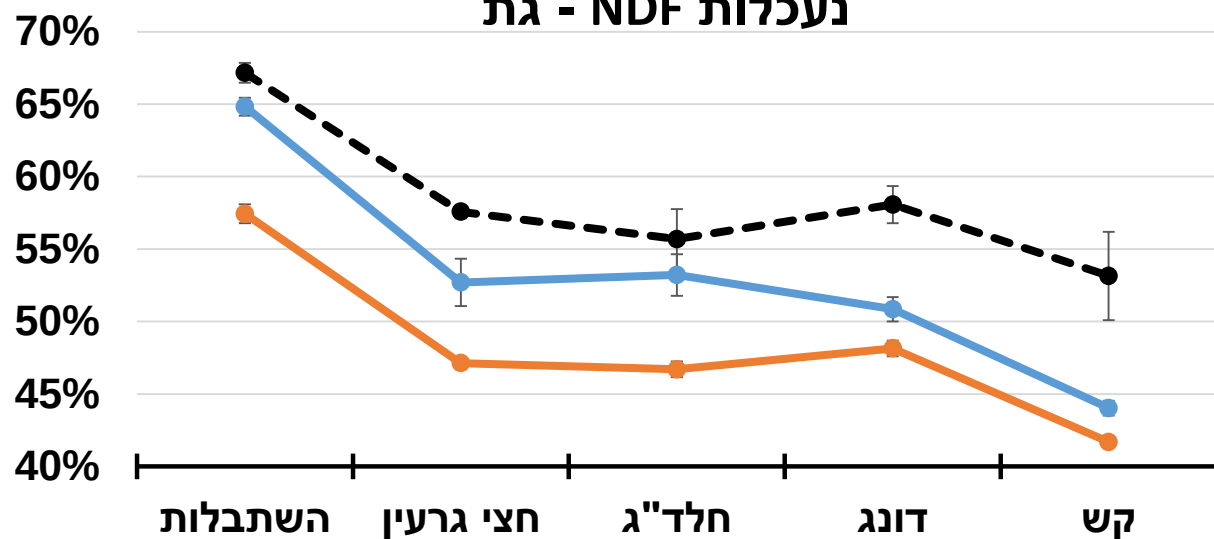

תכולת חלבון (%) - שובל

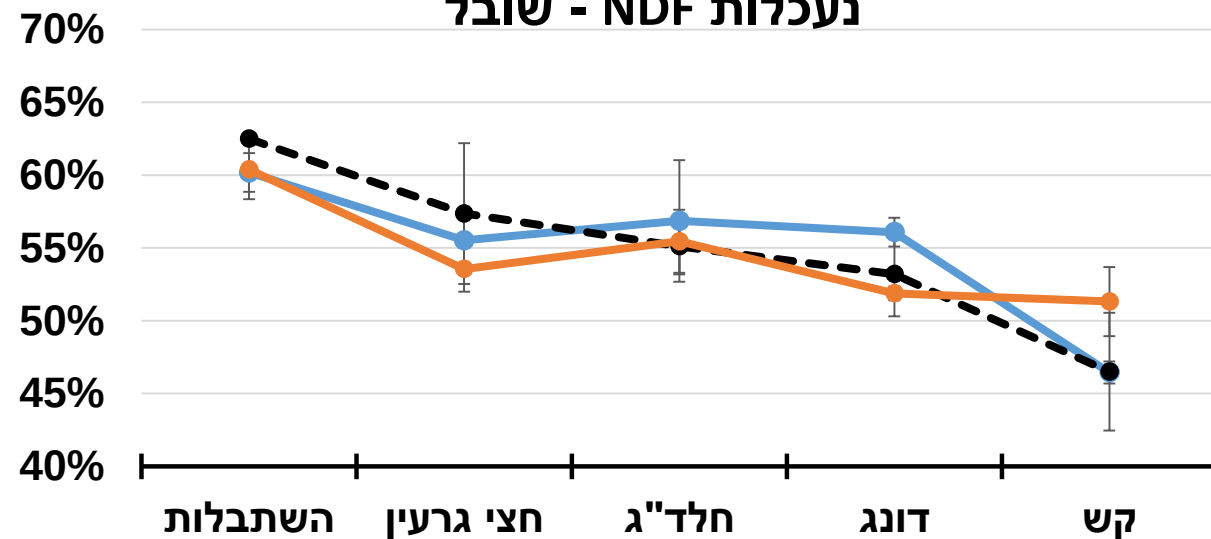

תוצאות – נעכלות

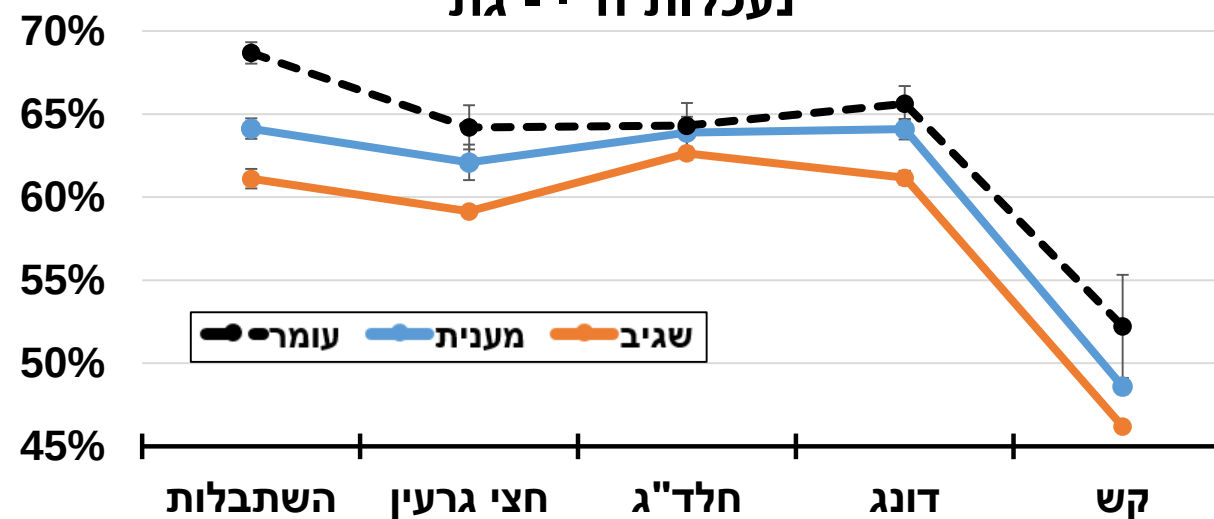
נעכלות NDF - גת

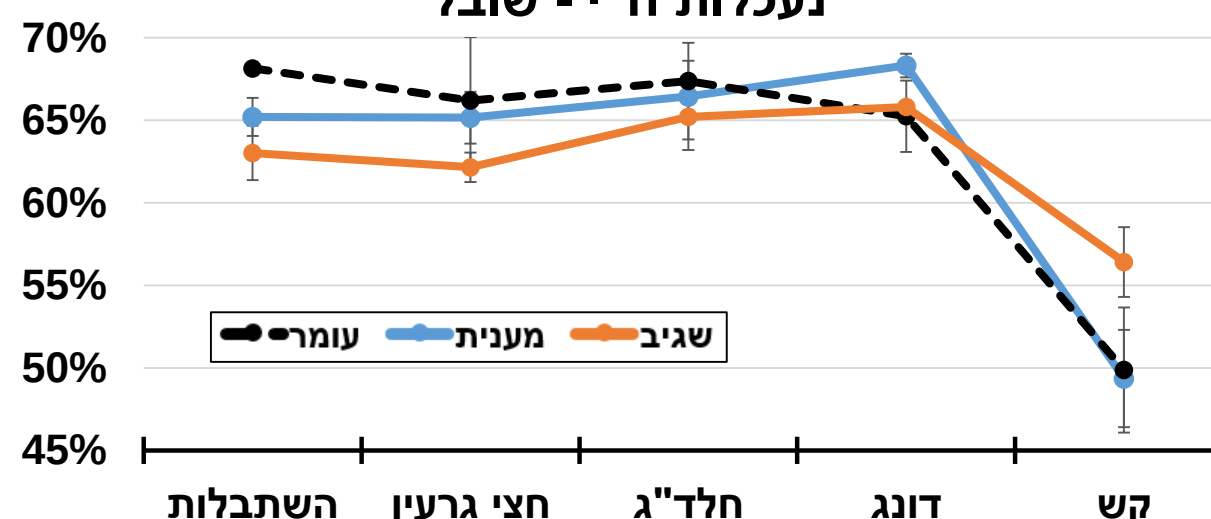
נעכלות NDF - שובל

נעכלות ח"י - גת

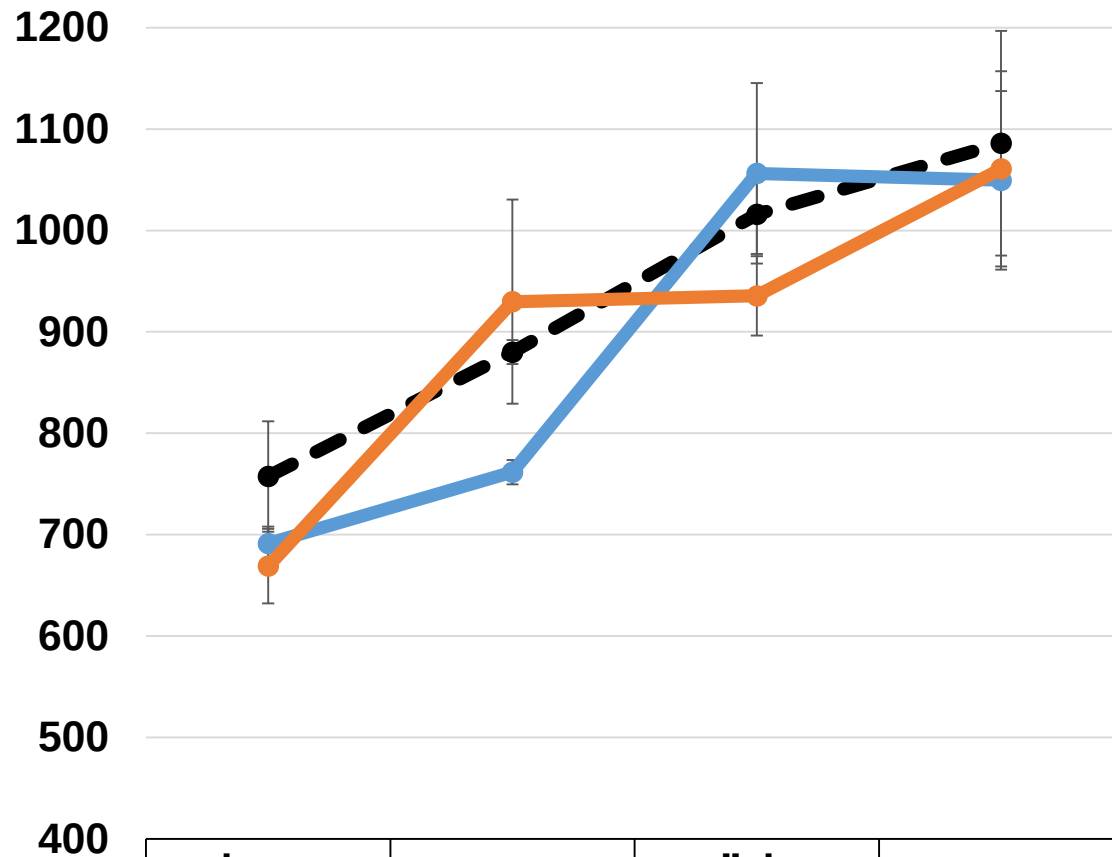

נעכלות ח"י - שובל

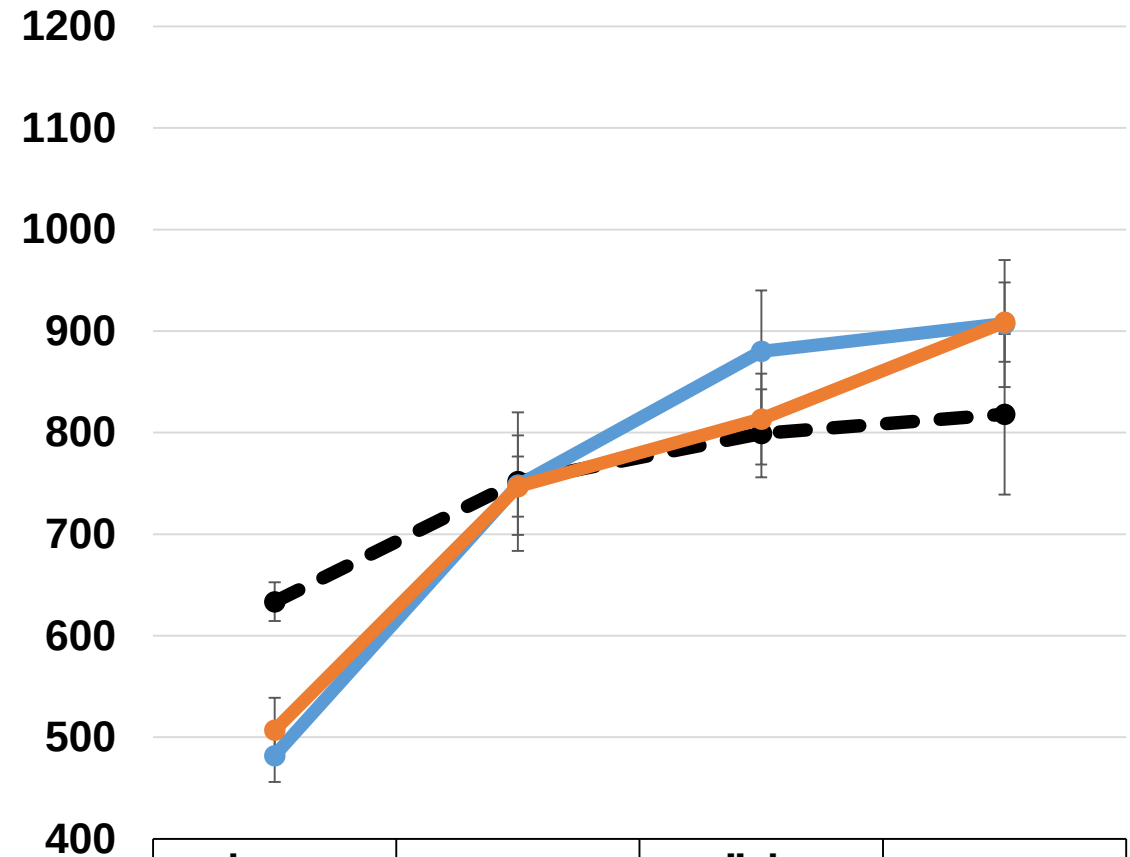
תוצאות - יבול ח"י

יבול ק"ג ח"י/דונם - גת

	השתבלות	חצי גרעין	חלד"ג	דונג
עומר	757 <i>a</i>	880 <i>ab</i>	1016 <i>ab</i>	1086 <i>a</i>
מענית	691 <i>ab</i>	762 <i>b</i>	1056 <i>a</i>	1049 <i>a</i>
שגיב	669 <i>b</i>	930 <i>a</i>	936 <i>b</i>	1061 <i>a</i>

יבול ק"ג ח"י/דונם - שובל

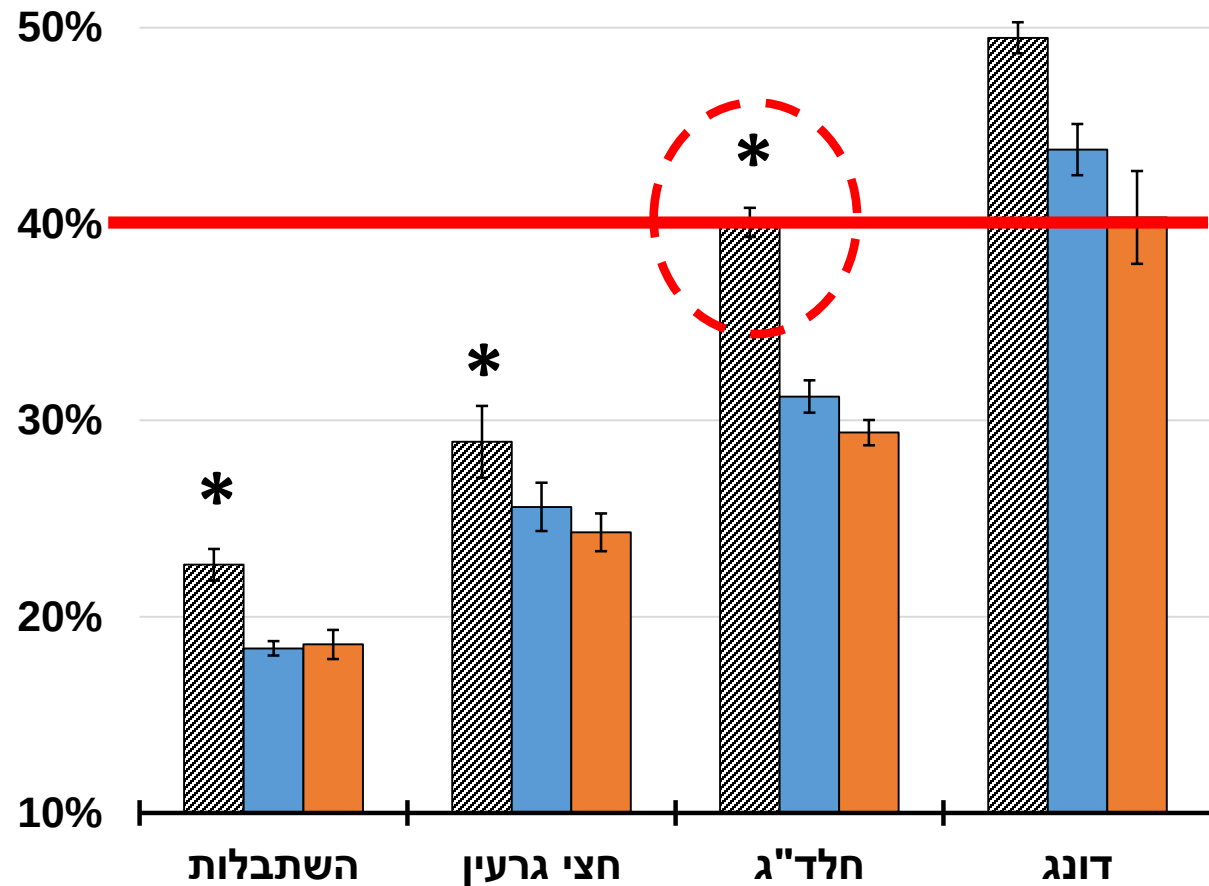
	השתבלות	חצי גרעין	חלד"ג	דונג
עומר	633 <i>a</i>	752 <i>a</i>	799 <i>a</i>	818 <i>a</i>
מענית	482 <i>b</i>	748 <i>a</i>	880 <i>a</i>	907 <i>a</i>
שגיב	507 <i>b</i>	747 <i>a</i>	813 <i>a</i>	909 <i>a</i>

אותיות שונות (a,b) באותו הטור נבדלות סטטיסטית $p=0.05$

תוצאות - תכולת ח"י

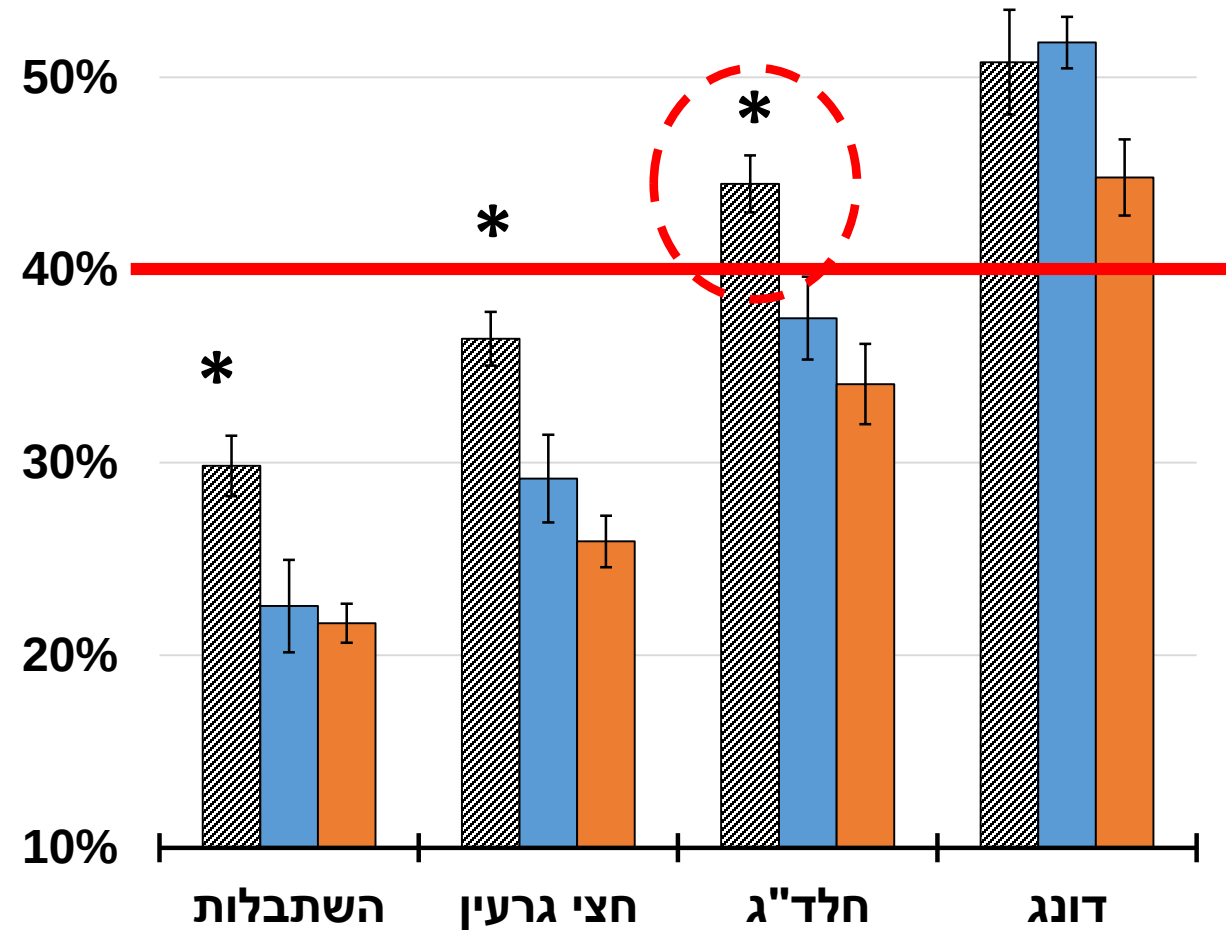
תכולת חומר יבש בקציר - גת

שגיב מענית עומר

תכולת חומר יבש בקציר - שובל

שגיב מענית עומר

סיכום - השוואת מועדי קציר מיטבי לתחמיץ

פל"מ	אפר	ליגנין	NDF	נעכלות NDF	נעכלות ח"י	יבול ק"ג לדונם	אחוז ח"י	שלב פנולוגי בקציר	זן	אתר
22	7	7	59	53	64	1056	31	חלד"ג	מענית	
18	7	7	63	58	64	880	29	חצי גרעין	עומר	גת
23	8	7	59	47	63	936	29	חלד"ג	שגיב	

סיכום - השוואת מועדי קציר מיטבי לתחמיץ

פל"מ	אפר	ליגנין	NDF	נעכלות NDF	נעכלות ח"י	יבול ק"ג לדונם	אחוז ח"י	שלב פנולוגי בקציר	זן	אתר
22	7	7	59	53	64	1056 ^a	31	חלד"ג	מענית	
18	7	7	63	58	64	880 ^b	29	חצי גרעין	עומר	גת
23	8	7	59	47	63	936 ^b	29	חלד"ג	שגיב	
23	6	5	58	57	66	880 ^a	37	חלד"ג	מענית	
23	5	6	60	57	66	752 ^b	36	חצי גרעין	עומר	שובל
24	7	6	58	55	65	813 ^{ab}	34	חלד"ג	שגיב	

אותיות שונות (a,b) באותו אתר ובאותו הטור נבדלות סטטיסטית $p=0.05$

סיכום

- ✓ניסוי זה מראה את הפוטנציאל של זני השעורה מול זן חיטה המקובל באזור הנגב.
- ✓במועד הקציר לתחמיץ, יכול זני השעורה גבוה ב-6 עד 20 אחוז מיבול החיטה.
- ✓זני השעורה בכירים יותר (כשבוע) מזן החיטה (הנחשב בעצמו לבכיר).
- ✓תכולות החלבון וה- NDF בזני השעורה דומה לזה של החיטה, עם זאת נעכלות החי"י ודופן התא של השעורה נחותה במעט מזו של החיטה.
- ✓בשנה הבאה יתבצע הניסוי בשדות מסחריים. בניסוי נבחן את ערכו התזונתי של תחמיץ שעורה בהשוואה לתחמיץ חיטה (החמצה בבלות), והשפעתו על ביצועי פרות חלב.

תודות

- תודה ליהושב בן-מאיר, ממעבדתו של שוקי מירון
- תודה לאביב צוברי ולצוות המעבדה של רואי בן-דוד
- תודה למועצת החלב על מימון העבודה

תודה לכם על ההקשבה!

